

HA.01.0028

Inventaire des archives de
Paul Reichard
1855 - 1937

Koninklijk Museum voor Midden-Afrika
Tervuren, 2014
T. Morren

Description des archives

Nom:

Archives Paul Reichard

Référence:

HA.01.0028

Dates extrêmes:

1878 - 1929

Importance matérielle:

0,30 m.l.

Langues des pièces:

Les documents sont rédigés en allemand pour la majeure partie

Lieu de conservation:

Musée royal de l'Afrique Centrale

Consultation et utilisation

Conditions d'accès

L'ensemble des archives de ce fonds peuvent être consultées librement au Musée royal de l'Afrique centrale selon les règles générales de consultation. Vous trouverez plus d'information à ce sujet sur le site du Musée royal de l'Afrique centrale: <http://www.africamuseum.be>.

Conditions de reproduction

La reproduction de ces archives est autorisée pour autant qu'elle soit réalisée à des fins privées et qu'elle se conforme aux règles générales de reproduction. Vous trouverez plus d'information à ce sujet sur le site du Musée royal de l'Afrique centrale: <http://www.africamuseum.be>.

Citation

Pour citer cet inventaire, il est nécessaire d'en donner d'abord la référence complète. Par la suite, la référence abrégée suffit.

Référence complète:

Musée royal de l'Afrique centrale, Tervuren, Archives Paul Reichard, HA.01.0028, numéro dans l'inventaire.

Référence abrégée:

MRAC, Paul Reichard, HA.01.0028, numéro dans l'inventaire.

TOM MORREN

INVENTARIS VAN HET ARCHIEF

PAUL REICHARD

(1855-1937)

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL.....	5
<i>Deel 1: Inleiding</i>	7
A. Archieffonds Paul Reichard	8
1. IDENTIFICATIE	8
1.1. Referentie(s)	8
1.2. Titel	8
1.3. Datering	8
1.4. Beschrijvingsniveau	8
1.5. Omvang en medium van de beschrijvingseenheid (hoeveelheid, volume of afmeting).....	8
2. CONTEXT	8
2.1. Geschiedenis van de archiefvormer	8
2.2. Geschiedenis van het archief	11
3. INHOUD EN STRUCTUUR	12
3.1 Bereik en inhoud	12
3.2. Selectie en aanvullingen	13
3.3. Oude ordening	13
3.4. Nieuwe ordening	13
4. VOORWAARDEN VOOR RAADPLEGING EN GEBRUIK	14
4.1. Voorwaarden voor raadpleging	14
4.2. Voorwaarden voor reproductie	14
4.3. Taal en schrift	14
4.4. Fysieke kenmerken en technische vereisten	14
4.5. Toegangen	15
5. VERWANT MATERIAAL	15
5.1. Bestaan en bewaarplaats van originelen	15
5.2. Bestaan en bewaarplaats van kopieën	15
5.3. Verwante beschrijvingseenheden	15
5.4. Publicaties	16
6. AANTEKENINGEN	16
7. BESCHRIJVINGSBEHEER	17
B. Bijlagen	18
Bijlage 1: Concordantietabel tussen oude en nieuwe nummering	18
Bijlage 2: Bibliografie van Paul Reichard	19
<i>Deel 2: Archiefinventaris</i>	20
A. Archieffonds Paul Reichard	21

1. Expeditie van <i>Afrikanische Gesellschaft in Deutschland</i> (apr. 1880-nov. 1895)	21
2. Pré-koloniale en post-koloniale carrière	22
B. Archief van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika	23

DEEL 1: INLEIDING

A. ARCHIEFFONDS PAUL REICHARD

1. IDENTIFICATIE

1.1. Referentie(s)

HA.01.0028

1.2. Titel

Archieffonds Paul Reichard

1.3. Datering

1878-1929

1.4. Beschrijvingsniveau

Archief

1.5. Omvang en medium van de beschrijvingseenheid (hoeveelheid, volume of afmeting)

0,3 meter

2. CONTEXT

2.1. Geschiedenis van de archiefvormer

Ondanks zijn belangrijke rol voor het Duitse kolonialisme is er in de historische literatuur weinig over Paul Reichard verschenen.¹ De volgende paragrafen geven een overzicht op de belangrijke momenten in zijn leven met de nadruk op zijn Centraal-Afrikaanse expeditie.

Over de jeugd van Paul Reichard is weinig bekend. Hij zag het levenslicht op 2 december 1855 in Neuwied aan de Rijn. Als student liep hij school aan de Universiteit van München waar hij was aangesloten bij de studentenvereniging Corps Rheno-Palatia. Eenmaal afgestudeerd ging hij in Kaiserslautern aan de slag als ingenieur.²

¹ Voor informatie over zijn Afrikaanse expeditie is men hoofdzakelijk aangewezen op Reichards eigen publicaties (zie BIJLAGE 2) en twee korte artikels in koloniale biografische woordenboeken: M. COOSEMANS, 'Reichard (Paul)', *Biographie Coloniale Belge*, II, 1951, 803-806. en H. SCHNEE, 'Reichard, Paul', *Deutsche Kolonial Lexikon*, Vol. 3, Leipzig, 1920, 144. Zijn naam duikt ook sporadisch op in publicaties van reis-en tijdgenoten, koloniale tijdschriften of recentere bijdragen over het kolonialisme in Oost-Centraal-Afrika (zie 5.4.Publicaties).

² H. SCHNEE, *Deutsche Kolonial Lexikon*, Vol. 3, Leipzig, 1920, 144.; *Verhandlungen Der Gesellschaft für Erdkunde zu Berlin*, 12 (1886), 107-125.

In 1880 gaf Reichard zichzelf op als vrijwilliger voor een nieuwe expeditie van de *Afrikanische Gesellschaft in Deutschland*. Sinds de oprichting in april 1878 werden binnen dit Duitse comité van de *Association Internationale Africaine* (AIA) plannen gesmeed voor de oprichting van een Duits wetenschappelijk station tussen de Oost-Afrikaanse handelsstad Tabora en het Tanganyika-meer. De nieuwe onderneming ontving zowel financiering van het Duitse Rijk als van Leopold II die respectievelijk 12.000 en 30.000 mark in de expeditie investeerden. Reichard bekostigde zijn deelname zelf en betaalde uit eigen zak 10.000 mark.³

De leiding van de expeditie berustte bij baron von Schöler, een kapitein in het Duitse leger. Naast Reichard zou ook de bioloog Richard Böhm deel gaan uitmaken van de expeditie. Op 5 april 1880 verliet het drietal Berlijn en voer richting het sultanaat Zanzibar waar ze op 27 juli de oversteek naar Bagamoyo (huidig Tanzania) maakten. Op hun tocht naar het binnenland werden de Duitse reizigers vergezeld door de leden van de Belgische AIA-expeditie van Jules Ramaeckers. In oktober bereikte de Duitse expeditie de handelsstad Tabora en hield er enkele dagen halt. Onderweg hadden ze het gezelschap gekregen van hun landgenoot en geograaf Edward Kaiser⁴

Vanuit Tabora trok de Duitse expeditie zonder Schöler verder richting de Belgische post Karema nabij het Tanganyikameer. Op enkele kilometers hiervandaan richtten de Duitsers op hun beurt twee posten op (nov. 1880). De vestiging te Kakoma werd echter al snel opgegeven voor die van Igonda. Een dubbele tegenslag trof de expeditie. Toen Reichard en Böhm in november 1882 de vallei van de Onguella-rivier verkenden, bezweek Kaiser aan een hevige koortsaanval. Niet veel later vernielde een brand grotendeels de poste Igonda waarbij heel wat etnografische, botanische en zoölogische collecties verloren gegaan zijn. Door de toenemende vijandigheid van de lokale bevolking besloten Böhm en Reichard Igonda te verlaten en naar Karema te vertrekken.⁵

In september 1882 bereikten Böhm en Reichard het Belgische station Karema waar het duo door Emile Storms van de vierde Belgische AIA-expeditie werd ontvangen. Storms gebruikte de extra mankracht om zijn greep in het omliggende gebied te verstevigen. Tijdens het neerslaan van een lokale opstand in 23 april 1883 liep Böhm een schotwonde op aan de kuit. Storms greep die blessure aan om een expeditie ten westen van het Tanganyikameer te ondernemen. Op 27 april 1883 zette Storms samen met Reichard vaart naar de overzijde van het meer, terwijl de bedlegerige Böhm in afwachting van de aankomst van Victor Beine de leiding in Karema overnam. Op 2 mei meerden Storms en Reichard aan in Lubanda-Mpala

³ N.R. BENNETT, *Arab versus European: Diplomacy and War in Nineteenth-Century East Central Africa*, New York, 1986, 108-109.; M.LUWEL, 'Hermann von Wissman et la politique d'occupation en Afrique Centrale', *Revue Belge coloniale*, 148 (1951), 877.; J. BÜCKENDORF, "Schwarz-Weiß-Rot" über Ostafrika. *Deutsche Kolonialpläne und afrikanische Realität*, Munster, 1997, 143.

⁴ BENNETT, *Arab versus European*, 109.; COOSEMANS, 'Reichard (Paul)', 803.

⁵ COOSEMANS, 'Reichard (Paul)', 803-804.

waar ze na overleg met het lokale stamhoofd de toestemming kregen om een nieuwe post op te richten.⁶

Reichard hielp Storms met de bouw van een *boma* te Mpala. In tussentijd was Victor Beine aangekomen in Karema en vertrok de herstelde Böhm naar Mpala (jun. 1883). De twee Duitsers brachten alles in gereedheid voor hun tocht naar Katanga die op 1 september 1883 van start ging. Daarmee waren zij de eerste Europeanen die in deze grondstofrijke regio rondliepen. De karavaan van de Duitsers bereikte op 20 januari 1884 de nederzetting Bunkeya, de hoofdplaats van de gevreesde slavenhandelaar Msiri. De Afro-Arabische hoofdmans ontving de twee Duitse ontdekkingsreizigers en sloot met hen een bloedverbond. Niettemin waren Böhm en Reichard in het kamp meermaals getuige van de wreedheid van de Afro-Arabische leider.⁷

Reichard en Böhm verbleven een maand in Bunkeya en trokken daarna verder. Tijdens de tocht naar Lac Upemba kreeg Böhm te kampen met hevige koortsaanvallen waar hij uiteindelijk op 27 maart 1884 aan bezweek. Daarop keerde Reichard terug naar Bunkeya en kreeg hij de toestemming van Msiri om zich in de buurt van de nederzetting van stamhoofd Katanga te vestigen. Van hieruit verkende hij de mijnen Luishia en Kamwale en het aanpalende gebergte en ontdekte de minerale rijkdommen van de streek. De tochten van Reichard maakten Msiri wantrouwig en toen de Duitse ontdekkingsreiziger op 7 juni 1884 naar Bunkeya terugkeerde, was de sfeer bijzonder vijandig. Reichard besloot uit veiligheidsoverwegingen om Bunkeya te verlaten en vatte op 7 september 1884 de terugtocht naar Mpala aan. Onderweg werd zijn karavaan meermaals belaagd door troepen van Msiri. Hij bereikte op 30 november 1884 de post aan het Tanganyika-meer waar hij Storms terug zag.⁸

De conferentie van Berlijn (nov. 1884-feb. 1885) regelde de verdeling van de machtsinvloeden in het gebied rond het Tanganyika-meer. De Belgische expeditie via de Afrikaanse oostkust werden beëindigd. Reichard ging Storms voor in zijn terugtocht naar de oostkust en zou Beine in Karema oppikken. Beine was echter krankzinnig geworden en vormde een te grote bedreiging voor Reichard. De Duitser vond er niets beter op dan Beine vast te binden en naar Storms in Mpala op te sturen. Daarna zette hij zijn reis alleen verder en kwam in november 1885 terug in Europa aan.⁹

⁶ COOSEMANS, 'Reichard (Paul)', 804.; M. COOSEMANS, 'Storms (Emile-Pierre-Joseph)', *Belgische Koloniale Biografie*, deel I, Brussel, 1948, 899-903.; A.F. ROBERTS, *A Dance Of Assassins: Performing Early Colonial Hegemony in the Congo*, Bloomington, 2013, 27-37.

⁷ COOSEMANS, 'Reichard (Paul)', 803-804.

⁸ COOSEMANS, 'Reichard (Paul)', 804-805.

⁹ COOSEMANS, 'Reichard (Paul)', 804-805.

Achteraf heeft Paul Reichard zijn vele reiservaringen verspreid via talrijke publicaties.¹⁰ Over de post-koloniale carrière van Reichard is niet veel bekend. Hij bleef in contact staan met de grote Duitse koloniale reizigers en het Afrikaanse continent.¹¹ In 1905 verhuisde hij naar Nice, maar op de vooravond van de Eerste Wereldoorlog werd hij als Duitser daar verdreven.¹² Hij stierf uiteindelijk in Berlijn in 1937.

2.2. Geschiedenis van het archief

Het archieffonds Paul Reichard is één van de circa 350 persoonsarchieven in het bezit van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika.¹³ De beperkte omvang van het archief maakt duidelijk dat het slechts over een kleine fractie van de volledige archiefproductie gaat. Dit is enerzijds een gevolg van het vroegere acquisitiebeleid van het museum dat zich toelagde op de opname van documenten met onderzoekswaarde voor de koloniale geschiedenis.¹⁴

Anderzijds hebben andere gebeurtenissen bijgedragen tot verlies van archiefmateriaal of verspreiding over verschillende personen en instellingen. Zo doorstond het fonds een brand in de poste Igonda in 1882 waar een groot deel van zijn verzamelde voorwerpen in vlammen opging.¹⁵ Na zijn terugkeer uit Afrika schonk Reichard een deel van zijn etnografische collectie aan het Museum der Völkerkunde te Berlijn (huidige *Ethnologisches Museum der Staatlichen Museen zu Berlin*).¹⁶ Vermoedelijk was in de overdracht ook archief betrokken. Ten slotte haalt Reichard zelf aan dat hij door zijn gedwongen vertrek uit Nice veel objecten en archiefmateriaal heeft verloren.¹⁷

Een eerste poging tot verwerving van het fonds geschiedde in 1930. Diensthoofd Frans Cornet van de Section des Sciences Morales, Politiques et Historiques nam schriftelijk contact op maar Reichard toonde zich enkel bereid om tegen een vergoeding een aantal van zijn schilderijen aan het museum over te dragen (RG 705).¹⁸

In 1951 ondernam het museum bij Reichards weduwe Thérèse Reichard een nieuwe poging om zijn schriftelijke nalatenschap aan te kopen. Het museum verkreeg via vier aparte aankopen enkele 'koloniale' brieven, de dagboeken die horen bij zijn Afrikaanse expeditie, een foto, een schilderij en een armband van Msiri. De vier schenkingen van weduwe

¹⁰ Zie 5.4. Publicaties.

¹¹ KMMA, *Fonds Paul Reichard*, HA.01.0028, nr. 27-47.

¹² KMMA, *Fonds Paul Reichard*, HA.01.0028, nr. 48: Brief van Reichard aan Cornet, 14 maart 1930.

¹³ P. VAN SCHUYLENBERGH, 'La mémoire des Belges en Afrique centrale: 150 ans d'archives privées', J.-P. JACQUEMIN red., *Africa Museum Tervuren 1898-1998*, Tervuren, 1998, 264. ; CAMBIER, 'Strauch', 831-833.

¹⁴ M. COUTTNIER, '“No Documents, no history”, The moral, political and historical science section of the museum of the Belgian Congo, Tervuren (1910-1948)', *Museum History Journal*, 3 (2010), 129-130 en 140-141.

¹⁵ Coosemans, 'Reichard (Paul)', 804.

¹⁶ Op de website van het museum vindt men een link terug naar de databank <http://www.smb.museum/en/museums-and-institutions/ethnologisches-museum/home.html>

¹⁷ KMMA, *Fonds Paul Reichard*, HA.01.0028, nr. 48: brief van Reichard aan Cornet, 14 maart 1930

¹⁸ KMMA, *Fonds Paul Reichard*, HA.01.0028, nr. 48: Brief van Reichard aan Cornet, 14 maart 1930.

Reichard hadden bij de binnenkomst elk een eigen schenkingsnummer (1951.37, 1951.49, 1951.51 en 1951.61) gekregen. Elke individueel stuk of object werd voorzien van een uniek volgnummer die het stuk moest identificeren (vb. 1951.49.1; 1951.51.24, etc.). Bij de start van deze inventarisatie waren de objecten en foto's van de verschillende schenkingen gescheiden van het archiefmateriaal.¹⁹

3. INHOUD EN STRUCTUUR

3.1 Bereik en inhoud

Ondanks de beperkte omvang heeft het archieffonds Paul Reichard een niet te onderschatten waarde. Reichard behoorde immers tot de eerste groep Europese verkenner die onder de vleugels van de Duitse afdeling van de AIA en Leopold II naar Afrika vertrok. Bij gebrek aan bronmateriaal van officiële instanties -Leopold II verbrandde het merendeel van deze archieven in 1908²⁰- zijn die persoonsarchieven vaak de enige schriftelijke getuigenissen van de activiteiten van de koloniserende staten.

Reichard heeft zowel een bijzondere betekenis voor de koloniale geschiedenis van Duitsland als die van België. Als lid van *Afrikanische Gesellschaft in Deutschland* stond hij in contact met alle belangrijke Duitse ontdekkingsreizigers van zijn tijd en zou in verschillende publicaties zijn stempel drukken op de koloniale oriëntatie van zijn land.²¹ Tegelijkertijd heeft hij zijn plaats in de Belgische koloniale geschiedenis. Tijdens zijn tochten ontmoette hij verschillende Belgische AIA-leden die vanuit Zanzibar richting het Tanganyikameer vertrokken. Reichards aanwezigheid was een noodzakelijke hulp voor de uitvoering van Storms missie. Ten slotte was Reichard één van de eerste Europeanen in Katanga en zouden zijn vondsten belangrijk zijn voor de latere ontginning van het gebied.²²

Het archief van Reichard toont de grote verwevenheid tussen de expeditie van de verschillende koloniserende machten. Lange tijd is het onderzoek naar de kolonisatie altijd gevoerd binnen de kaders van het eigen natie land en keek men amper naar raakpunten met andere landen. Daarom kunnen archieven als dat van Reichard bruggen slaan tussen verschillende onderzoekstradities.

De kernstukken van de collectie zijn ongetwijfeld de acht dagboeken. De boeken lenen zich voor uiteenlopend onderzoek naar de grote als de kleine verhalen van de geschiedenis. Zo zijn ze een belangrijke bron voor de Duitse koloniale beweging maar tegelijkertijd bevatten ze heel wat gegevens over legendarische figuren zoals Msiri. De dagboeken zijn niet alleen

¹⁹ TERVUREN, *Koninklijke Museum voor Midden-Afrika*, Archieven van het Museum, Section histoire du temps colonial, Verwervingsdossiers, nr. 1951.37, 1951.49, 1951.51, 1951.61.

²⁰ P. VAN SCHUYLENBERGH, 'La mémoire des Belges en Afrique centrale: 150 ans d'archives privées', J.-P. JACQUEMIN red., *Africa Museum Tervuren 1898-1998, Tervuren, 1998*, 264.; CAMBIER, 'Strauch', 831-833.

²¹ KMMA, *Fonds Paul Reichard*, HA.01.0028, nr. 27-47; Zie BIJLAGE 2

²² Zie 2.1. Geschiedenis van de archiefvormer

voor historici waardevol. Etnografen, etnologen en antropologen kunnen aan de slag met de vele notities over stammen en inwoners van de bezochte gebieden, geografen en geologen vinden dan weer hun gading in de schriftelijke neerslag van zijn verkenningstochten en geologische vondsten in Katanga, enz.²³

Gezien de zeventigtal brieven van het fonds een periode van 51 jaar beslaan, kan men besluiten dat slechts een hele kleine fractie van het totaal aantal brieven door het KMMA wordt bewaard. De inhoud houdt telkens verband met het Afrikaanse continent: het zijn brieven van Duitse Afrika-reizigers, Afro-Arabische machthebbers, reisgenoten, Afrika-liefhebbers, enz.

3.2. Selectie en aanvullingen

Het archieffonds Paul Reichard is over de jaren verspreid geraakt. Het museum bewaart slechts een selectie, een groep om hun inhoud gekozen documenten uit een reeds onvolledig bestand welke in samenspraak met de weduwe van Reichard aan het museum is geschonken.²⁴ Na de schenking heeft men ten onrechte het schenkingsdossier van de drie aquarellen van Paul Reichard aan het bestand toegevoegd. Volgens het herkomstbeginsel behoort dit dossier tot het feitelijke archief van het museum. Dit komt ook tot uiting in de inventaris.²⁵

3.3. Oude ordening

Het is vergeefs zoeken naar aanwijzingen van het oorspronkelijke ordeningsprincipe van Paul Reichard. In 1951 bevond het archiefmateriaal zich in drie aparte schenkingen van de weduwe.²⁶ De schenkingen waren bij aanvang van de inventarisatie samengevoegd maar de samenstellende delen waren nog steeds zichtbaar. De acht dagboeken (1951.61) waren opgeborgen in een aparte doos, terwijl de losse stukken in twee aparte kaften waren bewaard (1951.37 en 1951.49). Een derde kaft bevatte het schenkingsdossier van Reichards schilderijen dat door een museummedewerker ten onrechte aan het fonds is toegevoegd.

3.4. Nieuwe ordening

De nieuwe ordening beoogt in de eerste plaats een gestructureerd overzicht. Voor een archieffonds met een beperkt aantal stukken is het niet aangewezen een uitgebreid archiefschema uit te werken. Daarom is er geopteerd voor een eenvoudige functionele indeling. De eerste afdeling omvat de stukken in verband met Reichards expeditie in Afrika, terwijl het tweede deel de bescheiden omvat van zijn pré- en postkoloniale carrière. Ten slotte is er een aparte afdeling voorzien voor het verwervingsdossier van het

²³ KMMA, *Fonds Paul Reichard*, HA.01.0028, nr. 01-08.

²⁴ Zie 2.2 Geschiedenis van het archief

²⁵ Zie 3.3. Nieuwe ordening

²⁶ Zie 2.2 Geschiedenis van het archief

museumarchief. Omdat de oude nummering voorheen werd gebruikt om naar de stukken te verwijzen, is er een concordans in de bijlagen opgenomen.²⁷

4. VOORWAARDEN VOOR RAADPLEGING EN GEBRUIK

4.1. Voorwaarden voor raadpleging

Het archief kan na afspraak worden geraadpleegd. De consultatie verloopt via de procedure en richtlijnen van het leeszaalreglement van de Afdeling Geschiedenis van de Koloniale Tijd (laatste versie 5 november 2008).²⁸

Al de archiefbescheiden uit deze inventaris zijn openbaar en kunnen niet worden weerhouden van de bezoekers. Enkel de slechte fysieke staat kan mogelijks de raadpleging verhinderen. In voorkomend geval zal in samenspraak met de archivaris naar een alternatieve oplossing worden gezocht. De inventaris vermeldt in de annotatie van de desbetreffende nummers welke stukken preventief aan het publiek worden onttrokken.

4.2. Voorwaarden voor reproductie

De voorwaarden voor het maken van reproducties worden vermeld in het leeszaalreglement van de Afdeling Geschiedenis van de Koloniale Tijd (laatste versie 5 november 2008).²⁹ Voor het zelf maken van fotografische reproducties dient de gebruiker zich te conformeren met de voorwaarden beschreven in het document Richtlijnen omtrent het zelf maken van fotografische reproducties.

Vanwege de ouderdom van de bescheiden kan men de reproductie niet weigeren op basis van auteursrechten, op voorwaarde dat het privédoeleinden dient en het de fysieke integriteit van de bescheiden niet aantast.

4.3. Taal en schrift

De dagboeken en de meeste brieven zijn opgesteld in het handgeschreven Duits. De meeste schrijvers maakten gebruik van het Gotisch schrifttype. In het geval van een andere taal staat dit aangegeven in de annotatie. Behalve handgeschreven brieven in het Frans en Engels (standaardschrifttype) zijn er ook stukken in Swahili, zowel genoteerd in Arabische als in Latijnse lettertekens.

4.4. Fysieke kenmerken en technische vereisten

De bewaring van de archiefbescheiden was voor aanvang van deze inventarisatie niet optimaal zodat enkele ingrepen ter verbetering hebben plaats gevonden. De registers en

²⁷ Zie Bijlage 1 : Concordans tussen oude en nieuwe inventarisnummers

²⁸ <http://www.africamuseum.be/museum/research/human-sciences/colonial%20/doc/reglementbibNL.pdf>

²⁹ <http://www.africamuseum.be/museum/research/human-sciences/colonial%20/doc/reglementbibNL.pdf>

losse stukken werden respectievelijk uit hun kartonnen doos en kaften gehaald. De delen zijn in zuurvrij papier omwikkeld en in aangepaste zuurvrije dozen opgeborgen, de stukken zijn opnieuw verpakt in zuurvrije papier en vervolgens in zuurvrije mapjes verpakt en in standaardarchiefdozen bijgeplaatst

4.5. Toegangen

De volgende inventaris is een verdere uitwerking van de toegang in het archievenoverzicht van Patricia Van Schuylenbergh:

P. VAN SCHUYLENBERGH, *La mémoire des Belges en Afrique Centrale. Inventaire des archives historiques privées du Musée royal de l'Afrique Centrale de 1858 à nos jours* (Inventaris van het historisch archief. Vol. 8), Tervuren, 1997, 27.

5. VERWANT MATERIAAL

5.1. Bestaan en bewaarplaats van originelen

Tot op heden is het KMMA de enige bekende vindplaats van originele stukken van het archiefbestand Paul Reichard.

5.2. Bestaan en bewaarplaats van kopieën

Er zijn geen kopieën van het archiefbestand bekend.

5.3. Verwante beschrijvingseenheden

Omwille van de beperkte omvang loont het zeker de moeite om verwante archieven te raadplegen. Het museum herbergt enkele persoonsarchieven die aansluiten met het fonds Paul Reichard. Enkele van de belangrijkste zijn:

- fonds Emile Storms
- fonds Jérôme Becker
- fonds Ernest Cambier
- fonds Georg Schweinfurth
- fonds Hermann von Wissmann
- Fonds Frantz Cornet

Andere verwante stukken uit het museum zijn de verschillende schenkingsdossiers van Paul Reichard en zijn weduwe,³⁰ de objecten en aquarellen.³¹

³⁰ Tervuren, *Koninklijke Museum voor Midden-Afrika*, Archieven van het Museum, Section histoire du temps colonial, Verwervingsdossiers, nr. 1951.37, 1951.49, 1951.51, 1951.61.

³¹ Zie 2.2. Archiefgeschiedenis

Uiteraard moet in dit geval ook over de grens gekeken worden. In het Duitse *Bundesarchiv* loont het de moeite om het fonds van de *Reichskolonialamt*, het Koloniaal Bureau van het Duitse Rijk, te raadplegen. De onderafdeling *Expeditionen, Inspektionen und Reisen* binnen de afdeling *Deutsch Ostafrika* bevat onder meer informatie over de Afrikareis van Paul Reichard.³²

5.4. Publicaties

[ANONIEM], *Verhandlungen Der Gesellschaften für Erdkunde zu Berlin*, 12 (1886), 107-125.

BECKER, J., *La vie en Afrique*, Bruxelles, 1886.

BENNETT, N.R., *Arab versus European: Diplomacy and War in Nineteenth-Century East Central Africa*, New York, 1986.

BOHM, R., *Von Sansibar zum Tanganjika: Briefe aus Ostafrika*, Leipzig, 1888.

BÜCKENDORF, J., *Schwarz-Weiß-Rot" über Ostafrika. Deutsche Kolonialpläne und afrikanische Realität*, Munster, 1997, 143.

COOSEMANS, M., 'Reichard (Paul)', *Biographie Coloniale Belge*, Tome II, 1951, 803-806.

CORNET, R., *Katanga*, Bruxelles, 1945, 32-37.

ILIFFE, J., *A Modern history of Tanganyika* (African Studies Series 25), Cambridge, 1979.

LUWEL, M., 'Hermann von Wissman et la politique d'occupation en Afrique Centrale', *Revue Belge coloniale*, 148 (1951), 875-877.

ROBERTS, A.F., *A Dance Of Assassins: Performing Early Colonial Hegemony in the Congo*, Bloomington, 2013.

SCHNEE, H., *Deutsche Kolonial Lexikon*, Vol. 3, Leipzig, 1920, 144.

6. AANTEKENINGEN

In publicaties verwijst men op volgende manier naar de archiefbescheiden in de huidige inventaris.

TERVUREN, Koninklijk Museum voor Midden Afrika (KMMA), *Fonds Paul Reichard*, HA.01.0028, inventarisnummer: inhoudsomschrijving, datum.

Of in verkorte vorm:

³² Opzoekingen in het bestand Reichskolonialamt kan via deze index <http://www.argus.bundesarchiv.de/R1001-16471/index.htm>.

KMMA, *Fonds Paul Reichard*, HA.01.0028, inventarisnummer: verkorte inhoudsomschrijving, datum.

7. BESCHRIJVINGSBEHEER

In oktober 2013 werd gestart met de inventarisatie van het archieffonds Paul Reichard. De bewerking geschiedde door Tom Morren, wetenschappelijk assistent van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, onder het toezicht van Dieter van Hassel, archivaris van het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. De huidige versie dateert van februari 2014.

De beschrijving van het archief op fondsniveau neemt de volgende standaarden in acht:

- ISAD (G): General International Standard Archival Description,
- ISAAR (CPF): International Standard Archival Authority Record for Corporations, Persons and Functions.

B. BIJLAGEN

Bijlage 1: Concordantietabel tussen oude en nieuwe nummering

Oude reeksnummer	Nieuwe Inventarisnummer	Oude reeksnummer	Nieuwe Inventarisnummer	Oude reeksnummer	Nieuwe Inventarisnummer
51.37	HA.01.028	51.49	HA.01.028	51.61	HA.01.028
1	45	1	14	1	/
2	45	2	28	2	1
3	45	3	9	3	2
4	39	4	10	4	3
5	16	5	10	5	4
6	41	6	33	6	5
7	27	7	38	7	6
8	47	8	38	8	7
9	24	9	44	9	8
10	37	10	13		
11	36	11	46		
12	34	12	27		
13	29	13	27		
14	29	14	15		
15	43	15	17		
16	30	16	31		
17	13	17	12		
18	32	18	12		
19	40	19	12		
20	31	20	12		
21	31	21	12		
22	42	22	12		
23	29	23	20		
24	11	24	20		
25	35	25	20		
		26	26		
		27	19		
		28	25		
		29	18		
		30	23		
		31	23		
		32	23		
		33	23		
		34	22		
		35	22		
		36	22		
		37	21		

Bijlage 2: Bibliografie van Paul Reichard

P. REICHARD, 'Bericht über eine Reise nach Urua und Katanga', *Globus. Zeitschrift für Länder- und Völkerkunde*, 48 (1885), 23-26.

P. REICHARD, 'Die Wanjanuesi', *Zeitschrift für Erdkunde*, 24 (1889), 246-331.

P. REICHARD, 'Das afrikanische Elfenbein und sein Handel', *Deutsche Geographische Blätter*, 12 (1889), 132.

P. REICHARD, 'Was soll mit den befreiten Sklaven geschehen', *Deutsche Kolonialzeitung*, 6 (1889), 281.

P. REICHARD, *Vorschläge Zur Einer Praktischen Reiseausrüsting Für Ost-und Centralafrik*, Berlin, 1889.

P. REICHARD, *Dr. Emin Pascha, ein Vorkämpfer der Kultur im Innern Afrikas*, Leipzig, 1891.

P. REICHARD, *Deutsch-Ostafrika. Das Land und seine Bewohner. Seine politische und wirtschaftliche Entwicklung*, Leipzig, 1892.

P. REICHARD, *Stanley* (Geisteshelden. 24), Berlin, 1897.

DEEL 2: ARCHIEFINVENTARIS

A. ARCHIEFFONDS PAUL REICHARD

1. Expeditie van *Afrikanische Gesellschaft in Deutschland* (apr. 1880-nov. 1895)

1-8	Dagboeken van de expeditie in Oost-Afrika.	
1.	5 april 1880-24 juni 1881 Bevat ook een brief van Ernst von Schoeler, 1882 aug. en landschapstekeningen, 1880.	1 deel
2.	12 augustus 1881-11 maart 1882	1 deel
3.	11 maart 1882-1 oktober 1882	1 deel
4.	1 oktober 1882-4 september 1883	1 deel
5.	5 september 1883-22 februari 1884	1 deel
6.	22 februari 1884-29 juni 1884	1 deel
7.	29 juni 1884-9 maart 1885	1 deel
8.	9 maart 1885-21 november 1885	1 deel
9-11	Ingekomen brieven van leden van de <i>Afrikanische Gesellschaft in Deutschland</i> .	
9.	Walter Annecke, 1881 mrt.	1 stuk
10.	[Emil Kaiser], 1881 aug.	2 stukken
11.	Gustav Nachtigal, 1881 okt.	1 stuk
12.	Minuten van brieven van Paul Reichard en Richard Böhm aan [Christian Fürchtegott Reiser]. 1881 sept., 1881 nov., 1882 jul., 1882 aug., 1883 mrt., 1883 aug.	6 stukken
13-14	Briefwisseling met leden van de Belgische AIA-expeditie	
13.	Jérôme Becker, 1881 okt., 1886 sept.	2 stukken
14.	Victor Beine, s.d. Opgesteld in het Frans.	1 stuk
15-17	Briefwisseling met leden van andere Duitse expedities	
15.	Gustav Fischer, 1885 jul.	1 stuk
16.	Hermann von Wissmann, 1882 dec	1 stuk
17.	[Anoniem], 1882 aug.	1 stuk
18.	Minuut van uitgaande brief van Paul Reichard. 1882 okt. Minuut is opgesteld in het Swahili	1 stuk
19-23	Briefwisseling met Arabieren van Zanzibar en Tabora	
19.	Siva Hadj, [1882].	1 stuk
20.	Allu bin Muhamadi, [1882].	3 stukken
21.	[Hamisi bin Nyafu], s.d.	1 stukken
22.	Sef bin Rachid, 1885 mrt., 1885 nov.	3 stukken
23.	[Anoniem], s.d.	4 stukken

24.	Brief met Duitse consul Friedrich Gerhard Rohlf's.
1885 mei.	1 stuk
25.	Lijst met swahili-woorden
s.d.	1 stuk
26.	Fragment van een brief aan Paul Reichard
s.d.	1 stuk

2. Pré-koloniale en post-koloniale carrière

27-47	Ingekomen brieven van verschillende correspondenten.	
27.	Georg Schweinfurth, 1878 jan., 1892 mrt., 1893 okt.	1 stuk
28.	Felix Graf von Behr-Bandelin (Afspraak) , 1886 aug.	1 stuk
29.	Eduard Pechuel-Loesche, 1886 aug., 1887 apr.	3 stukken
30.	Jérôme Becker (Conferentie, boek), 1886 sept.	1 stuk
31.	Adolf Bastian, [1886]	3 stukken
32.	[Hans Bronsart-von Schellendorf?], 1899 jul.	1 stuk
33.	Oscar Roger, 1886 mrt.	1 stuk
34.	Friedrich Ratzel, 1886 mrt.	1 stuk
35.	Ali bin Hamadi, 1886 mei.
Brief is opgesteld in het Swahili.	1 stuk
36.	Ernst von Carnap-Quernheimb, 1886 aug.	1 stuk
37.	Max Schmidt (zoo), 1887 mei.	1 stuk
38.	Joachim Graf von Pfeil (boek), 1891 mrt., 1891 dec.	2 stukken
39.	Hermann von Wissmann, 1895 mrt.	1 stuk
40.	Eugen Zintgraff (dank), 1895 mrt.	1 stuk
41.	Karl Egon Fürst zu Fürstenberg, 1895 mrt.	1 stuk
42.	Herman Furst zu Hohenlohe-Langenburg (Zebra), 1895 okt.	1 stuk
43.	Carl Peters, 1895 dec.
Met envelop.	1 stuk
44.	Karl von Prittwitz (postkaart), 1898 sept.	1 stuk
45.	Suleiman bin Nasir (postkaarten), 1899 dec., 1900 jan., 1903 okt.
Opgesteld in het Swahili	3 stukken
46.	Fritz Friedrichsen, 1925 jan.	1 stuk
47.	Hans Schomburgk (dwergnijlpaard), 1929 feb.	1 stuk

B. ARCHIEF VAN HET KONINKLIJK MUSEUM VOOR MIDDEN-AFRIKA

48. Verwervingsdossier van drie aquarellen van Paul Reichard over de regio Katanga.

1930 mrt.-1931 okt.

1 omslag

Bevat ook transcripties en vertalingen van de brieven van Paul Reichard.